

Verkenning Cultuur historische waarde 5 gebedshuizen Huizen

September 2021

R.K. kerk St. Vitus

Adres: Hooghuizenweg 36; Jaar ingebruikname: 1949; Architect: S.G. Barenbrug; Huidige bestemming: kerkelijk centrum / Pioniersplek De Brug (PKN).

Het voormalige parochiekerkje van de H. Vitus te Huizen is een voorbeeld van een vroege wederopbouwkerk, ofwel een vroeg voorbeeld van kerkbouw uit de wederopbouwperiode van na de Tweede Wereldoorlog. Dit was het eerste katholieke kerkgebouw van Huizen sinds de Reformatie: het kleine aantal katholieken in Huizen was voorheen aangewezen op de parochiekerken in Naarden, Laren of Blaricum.

De St. Vituskerk is een rechthoekig zaalkerkje van vijf traveeën diep, zonder toren, in traditionalistische vormen. Aan de oostzijde sluit een verhoogd priesterkoor aan. De verhoging van de koortravee is een naoorlogse echo van de katholieke kerkbouw uit de periode van de Liturgische Beweging. Het dak boven de

koortravee wordt bekroond door een kleine opengewerkte dakruiter. Het dak boven het schip wordt ondersteund door geprefabriceerde houten spanten die vanaf de vloer oprijzen. Aan de voorzijde bevindt zich een uitspringend lager portaal met een dubbele deur. Aan de achterzijde van de kerk grenst een lagere aanbouw ten behoeve van de sacristie.

Vanwege de moderne constructie en traditionele vormen kan dit kerkje als een voorbeeld van shakehands-architectuur worden beschouwd. De houten kap is inwendig beschoten. De vorm van de vensters verwijst naar het verleden: afgeschuinde dorpels en segmentbogen. De zijgevels bevatten aan elke zijde twee vensters per travee. In de koortravee zitten aan beide zijanten drie kleine vensters. De kleur van de vensters in het priesterkoor is donkerder dan dat van de schipvensters: doormiddel van dit kleurverschil werd een mystieke indirecte lichtinval ten behoeve van de aandacht op het altaar bewerkstelligd. De zadeldaken op het schip, voorportaal en koortravee zijn belegd met bruinrode Romeinse pannen. De muren zijn in rode baksteen gemetseld.

De voormalige rooms-katholieke St. Vituskerk te Huizen is een karakteristiek en charmant voorbeeld van een kerkgebouw uit de vroege wederopbouwperiode in traditionalistische vormen, onder invloed van de zogenaamde shake-hands-stijl. De architectonische en mystieke nadruk op het priesterkoor (laatstgenoemd aspect door middel van lichtinval) is een specimen van de Liturgische Beweging binnen de Rooms-Katholieke Kerk. Het kerkje heeft geen toren en is daardoor niet beeldbepalend. Vanwege de twee eerstgenoemde kenmerken is dit kerkgebouw van cultuurhistorisch belang binnen de gemeente Huizen. Bovendien staat het kerkje symbool voor de ontwikkeling van de kleine katholieke gemeenschap van het overwegend protestantse Huizen gedurende de naoorlogse jaren.

Hervormde Nieuwe Kerk

Adres: Brede Englaan 28; jaar ingebruikname: 1924; architect: G. van Hoogevest; huidige bestemming: kerk (Hervormde Gemeente Huizen).

De Nieuwe Kerk te Huizen is in 1924 in gebruik genomen als tweede hervormde kerk binnen de gemeente Huizen. De reden voor de bouw was de groeiende hervormde gemeente binnen de zuidelijke dorpsuitbreiding. De Oude Kerk in het centrum was destijds ondanks een aantal uitbreidingen te klein geworden.

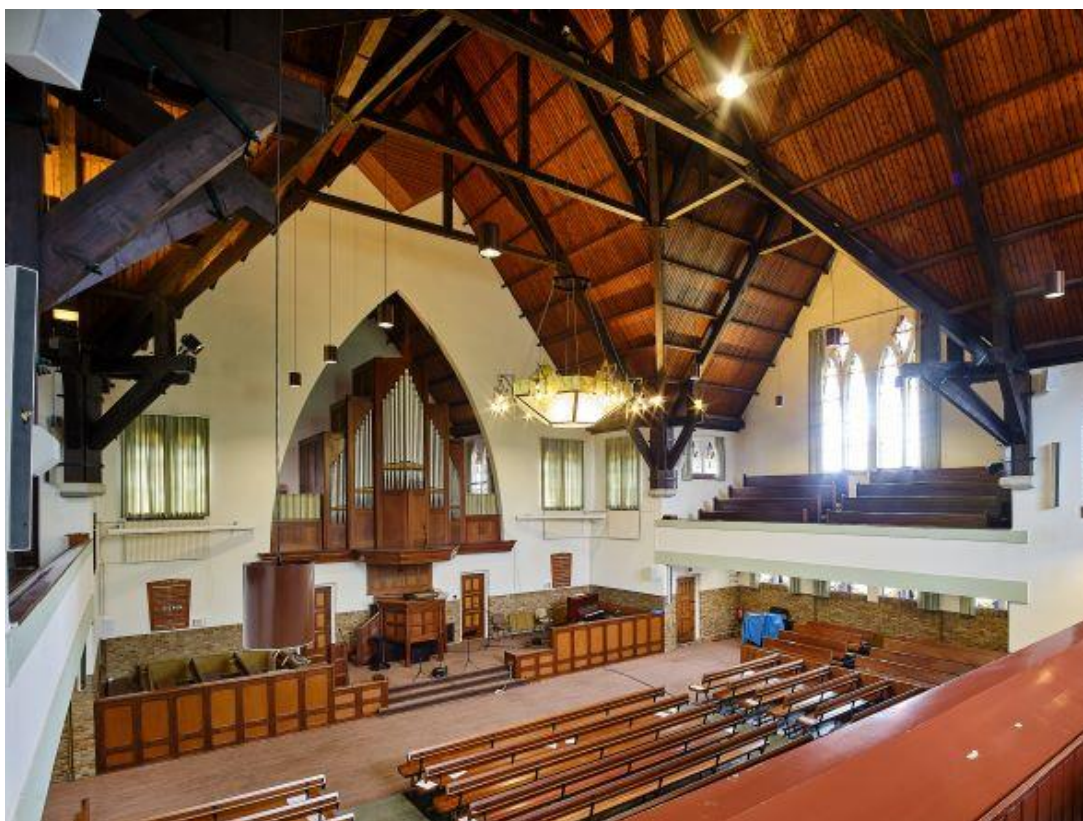
Het kerkgebouw ligt markant en geheel vrij op een plantsoen aan de Brede Englaan, vlakbij de zuidelijke uitvalsweg richting Blaricum, de Ceintuurbaan. Het stedenbouwkundige belang van de kerk wordt benadrukt door de ligging ervan in de zichtas van een toegangsweg dwars door het plantsoen: de Nieuwe Kerklaan aan de noordoostkant. Aan de zuidwestkant van het kerkgebouw ligt het Oranje Nassaplein. De hoofdingang is naar het noordwesten gericht.

De Nieuwe Kerk is een forse centraliserende kruiskerk met een terzijde staande toren die tegen de achterzijde van het linker transept staat. Het gebouw bevat sobere expressionistische vormen die kenmerkend zijn voor de architectuur van de Amersfoortse architect Gijs van Hoogevest. De nog grotere Julianakerk in Den Haag is door dezelfde architect ontworpen en de toren daarvan vertoont overeenkomsten met die van de Huizense Nieuwe Kerk. Het schip van de Nieuwe Kerk telt drie traveeën waarvan de middelste travee is uitgebouwd aan beide zijden. De grote transeptarmen zijn iets lager dan het schip en bevatten steekkappen. Ook de uitgebouwde middelste travee van het schip heeft steekkappen. De grote zadeldaken op schip en transept zijn met grijze leien gedekt. De gevels zijn van bruinrode bakstenen gemetseld. In de eindgevels van schip en transept bevinden zich steile spitsboogvensters met bakstenen traceringen. De ramen zijn gevuld met geometrisch glas-inlood. De voorgevel wordt gemarkeerd door een groot dubbel portaal tussen 2 forse uitspringende versneden steunberen. In de transeptgevel aan de noordoostzijde (Nieuwe Kerklaan) zit een zijportaal. Achter de toren sluit een lagere aanbouw ten behoeve van de kerkenraadskamer aan.

De vierkante toren tegen de achterzijde van het transept bestaat uit een gesloten, ongelede bakstenen romp. De bovenste geleding herbergt de klokkenetage en verjongt zich ten opzichte van de onderbouw. Hierin zitten aan alle vier zijden een galmgaten en daarboven een wijzerplaat, belegd met decoratieve keramische tegels. Onder de galmgaten zitten kleine uitgebouwde balkonnetjes die aan de onderzijde op getrapte wijze zijn uitgekraagd. Vermoedelijk speelt hier de invloed van de bekende architect Berlage. De toren wordt bekroond door een tentdak met kruis en weerhaan.

Het sobere en monumentale interieur is kenmerkend voor de hervormde kerkbouw uit het interbellum en ademt de geest van de calvinistische liturgische traditie. De wanden zijn witgepleisterd. De ziende bekapping is inwendig beschoten en rust op naar binnen staande korbelen. In de transeptarmen bevinden zich emporen met kerkbanken. Tegen de achterwand staat een forse houten kansel met daarboven een orgel (van de firma Valckx & Van Kouteren te Rotterdam), beide uit de bouwtijd van de kerk, binnen een spitsboogvormige opening. De koperen lichtkroon die aan de zoldering is bevestigd bevat geometrische vormen en dateert ook uit de bouwtijd. De kerkbanken op de begane grond zijn niet origineel: deze stammen – vermoedelijk – uit de jaren zestig.

De hervormde Nieuwe Kerk in Huizen is een belangrijk redelijk gaaf bewaard gebleven voorbeeld van hervormde kerkbouw in het Gooi. Het gebouw is zeer beeldbepalend in de zuidelijke uitbreidingswijk van Huizen vanwege de forse toren en de vrije ligging aan een zichtas en op een groenzone. Het kerkgebouw neemt hiermee een centrale positie in de wijk in. Het herinnert aan de expansie van de hervormde gemeente van Huizen gedurende het interbellum. De architectuur is kenmerkend voor het interbellum en toont invloeden van Berlage en het expressionisme. Het kerkgebouw heeft een cultuurhistorische waarde voor Huizen.

Nederlandse Protestanten Bond (NPB); De Engel

Adres: Cesar Francklaan 13; jaar ingebruikname: 1951; architect: Q. Ooschot; huidige bestemming: kerk (Vrijzinnigen Nederland).

Het kerkje van de NPB werd gebouwd in 1951 en bevindt zich aan de Cesar Francklaan in Huizen-West, vlakbij de Nieuwe Bussummerweg. Het ligt op een ruim perceel, omgeven door een tuin.

Het is een sober rechthoekig zaalkerkje onder een zadeldak, in traditionalistische vormen van drie traveeën diep, kenmerkend voor de wederopbouwperiode van na de oorlog, maar beïnvloed door het traditionalisme uit de interbellumperiode. Er is geen toren, maar de voorgevel wordt bekroond door een kleine opengewerkte klokkenpyloon boven de ingang. De zijgevels zijn in elke travee uitspringend en bevatten steekkappen. Sobere rondboogvensters herinneren aan het romaans. Het dak is met zwartgrijze Hollandse pannen belegd. De gevels zijn van roodgrijze baksteen in kettingverband. De hoeken tussen voor en zijgevels zijn inspringend. Aan de achterzijde grenst een kerkenraadskamer (?) en een in westelijke richting uitgebouwde kosterwoning met steekkap.

Het sobere interieur bevat witgeverfde wanden en een kap op roodgeverfde spantconstructie. De kap is belegd met gipsplaten (?) Het interieur is in de loop der jaren gemoderniseerd. Er staat een klein orgel van W. van Leeuwen uit 1957 op de tribune boven de ingang.

Het kerkje van de Vrijzinnige geloofsgemeenschap te Huizen (voorheen NPB) is een karakteristiek voorbeeld van een naoorlogs zaalkerkje van de vrijzinnigen in traditionalistische vormen, oriënterend op het romaans, en beïnvloed door de traditionalistische kerkbouw van voor de oorlog.

Het ligt markant op een hoek van de Cesar Francklaan, maar is door het ontbreken van een toren niet beeldbepalend.

Het gebouwtje staat symbool voor de emancipatie van de kleine vrijzinnige gemeenschap in het orthodox protestantse Huizen van de twintigste eeuw. Vanwege deze kenmerken is het kerkje van cultuurhistorisch belang voor de gemeente Huizen.

't Visnet

Adres: De Ruyterstraat 7; jaar ingebruikname: 1953; architect: onbekend; huidige bestemming: kerkelijk centrum (PKN) en diverse maatschappelijke functies.

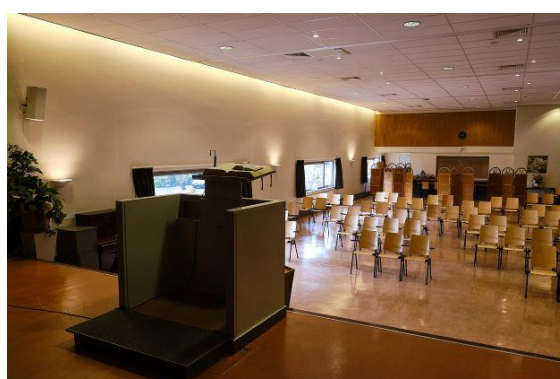
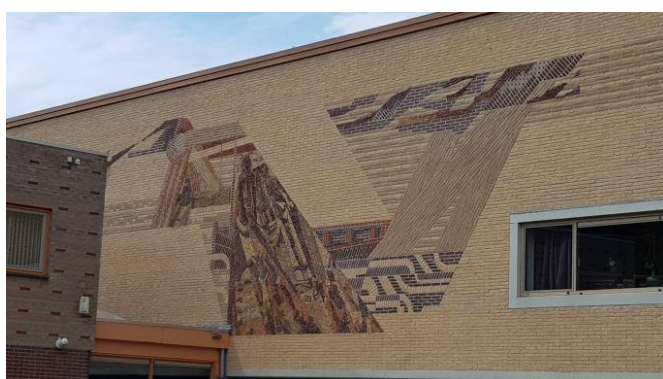
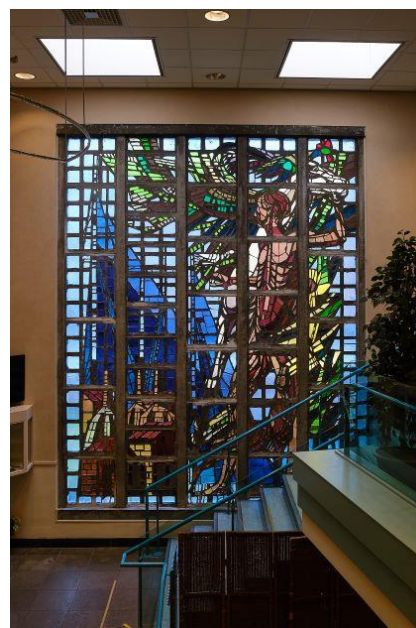

Het kerkelijk centrum 't Visnet ligt aan de De Ruyterstraat in het centrum van Huizen, niet ver van de Oude Kerk. Het is in 1953 opgericht door de Hervormde Gemeente. Het gebouw is bestemd voor kerkdiensten en kerkelijke en buitenkerkelijke activiteiten van hervormd huizen, later de PKN.

Het is een blokvormig gebouw uit de wederopbouwperiode in functionalistische vormen. Het kenmerkt het in de naoorlogse periode toenemende belang van multifunctionaliteit in de kerkelijke gemeente. Het gebouw lijkt op een zogenaamde verdiepingskerk: de (kerk)zaal ligt op de eerste etage, terwijl de ingangspartij en de nevenruimten op de begane grond liggen. De gevel van de eerste etage is gesloten en bevat aan de straatzijde een monumentaal baksteenmozaïek, kenmerkend voor de naoorlogse gevelkunst, en lage horizontale vensters.

De zaal wordt gedragen door een deels zichtbare betonnen constructie. Links aan de voorzijde staat een blokvormige uitbreiding, waarschijnlijk ca. 2000.

Het kerkelijk centrum 't Visnet is een opvallend voorbeeld van een kerkelijk centrum uit de wederopbouwperiode, bestemd voor allerlei (buiten)kerkelijke activiteiten.

Het monumentale gevelmozaïek is zeldzaam door zijn omvang en voor dit type gebouw. Hierdoor heeft het gebouw een cultuurhistorische waarde.

Goede Herderkerk

Adres: Piersonlaan 2; jaar ingebruikname: 1968; architect: D. Zuiderhoek; huidige bestemming: kerk (PKN).

De Goede Herderkerk werd in 1968 in gebruik genomen door de Hervormde Evangelisatie, onderdeel van de Hervormde Gemeente Huizen. Het was het derde hervormde kerkgebouw in het dorp Huizen, na de Oude Kerk en de Nieuwe Kerk.

De Goede Herderkerk betreft een complex van kerkgebouw en bijzalen en een – korte tijd later aangebouwde – pastorie in modernistische trant. Het complex ligt geheel vrij op een ruim perceel, voorzien van een plantsoen, tussen de Piersonlaan, Aalberselaan en de Mackaylaan in Huizen-West. Verderop, evenwijdig aan de Mackaylaan, ligt de Crailoseweg, de uitvalsweg richting Crailo en Bussum. De Goede Herderkerk heeft een bakenfunctie voor een ieder die via de Crailoseweg Huizen binnenkomt en verlaat. De hoofdingang (Piersonlaan) ligt aan een binnenplein aan de zuidzijde van de kerkzaal; de kerkzaal is met het liturgisch centrum naar het noordoosten gericht. De nevenruimten en de pastorie liggen aan de zuidwestzijde van het complex.

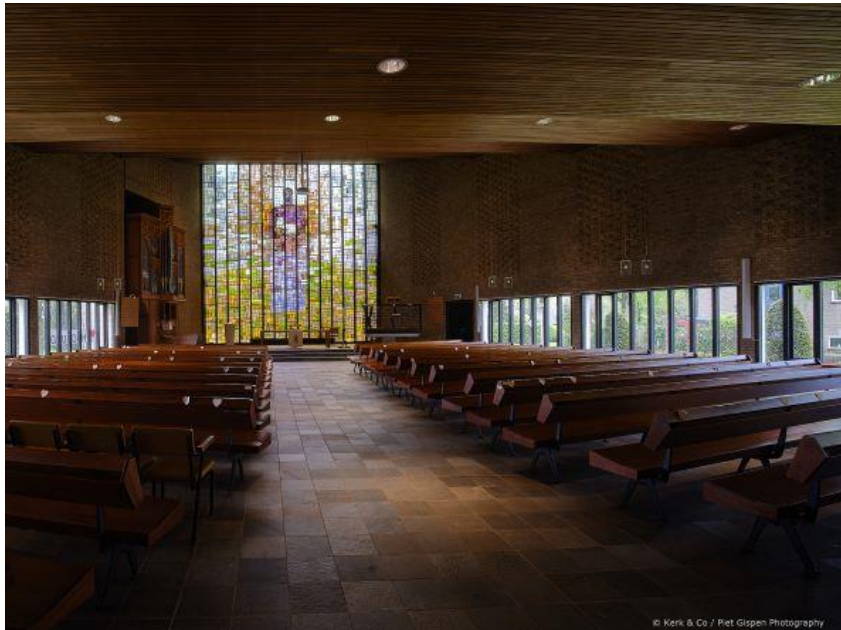
Het kerkgebouw met nevenruimten is een karakteristiek werk uit het oeuvre van de architect David Zuiderhoek (1911-1993). Zuiderhoek was een van de architecten die de protestantse kerkbouw van de jaren zestig een experimentele vorm gaf. Dat is ten eerste herkenbaar aan de duidelijke functiescheiding tussen kerkzaal en nevenruimten: het kerkgebouw moest ook voor doordeweekse activiteiten worden gebruikt. De kerkzaal vormt echter het architectonische accent van het gehele complex. Hiermee benadrukt de architect dat de zondagse eredienst het hoogtepunt van de week is. Ten tweede heeft het complex een onregelmatige en asymmetrische vorm, hetgeen vermoedelijk is beïnvloed door het werk van de befaamde Zwitsers/Franse architect Le Corbusier. Le Corbusiers invloed was in zowel de hervormde als gereformeerde kerkbouw van de jaren zestig in ons land duidelijk zichtbaar bij architecten als Zuiderhoek, Sijmons, Ingwersen en De Jonge.

Het meest opvallend is het grote lessenaarsdak op de kerkzaal: onder het hoogste punt aan de

noordoostzijde ligt het liturgisch centrum. Tegen de westelijke muur staat een lage opengewerkte klokkenpyloon met luidklok. De schuin oplopende zijgevels bevatten op vloerniveau horizontale vensters om daglicht toe te laten. De vensters hebben aan de bovenzijde betonnen lateien. Het dak is bekleed met bitumen. De muren zijn in gele baksteen in wildverband opgetrokken.

In de noordoostgevel zit een metershoog rechthoekig glas-in-loodraam dat vanaf het maaiveld tot aan de daklijst oprijst en ten opzichte van de gevel circa een meter naar binnen is geplaatst. Dit heeft zowel een nuttig (zonwering) als een esthetisch effect. De zuidmuur van de kerkzaal bevindt zich onder het laagste punt van het dak en maakt op twee punten een knik. Ter hoogte de knik aan de oostzijde zit een grote betonnen waterspuwer.

De nevenruimten aan de zuidwestzijde van het complex vormen een groot eenlaags geheel onder een plat dak dat zich op twee niveaus bevindt. De aanbouw heeft min of meer een L-vorm en grenst aan de zuidwestelijke muur aan de kerkzaal. Aan de oostzijde (Piersonlaan) omsluiten kerk en nevenruimten een plein, waar zich de ingangen bevinden. De gevels zijn doorsneden door lange, horizontale raampartijen. Ten zuidwesten van de nevenruimten staat een forse blokvormige pastorie van twee bouwlagen. Deze is door midden van een tussenlid aan de nevenruimten verbonden. De pastorie is afgedekt door twee aan elkaar gespiegelde lessenaarsdaken waarvan het zuidelijke (aan de Aalberselaan) hoger oploopt dan het noordelijke. De knik tussen de twee dakvlakken zit ter hoogte van ongeveer een derde van de lange gevel van het pand. Aan de westzijde staat een schoorsteen. De eerste etage is zowel op de zuidwest- als op de zuidoosthoek voorzien van hoekvensters. Onder het geknikte dak zitten rechthoekige vensters met daarboven met hout beklede spaarvelden. Een uitstekende punt bij de knik is gemaakt ten behoeve van hemelwaterafvoer.

Het interieur van de kerk bevindt zich grotendeels nog in de staat van de bouwtijd. Bij binnenkomst vanuit de hal wordt de aandacht direct naar het grote glas-in-loodraam achter het liturgisch centrum getrokken. Het is bijzonder dat de architect een raam als aandachtswand heeft toegepast, hetgeen bijdraagt aan een mystieke atmosfeer. Dit past binnen een trend om moderne protestantse kerkinterieurs aan te laten sluiten bij de al voor de oorlog in gang gezette Liturgische Beweging binnen de Nederlandse Hervormde Kerk. Het glas-in-lood dateert uit de bouwtijd en bevat een grote abstracte afbeelding, verwijzend naar psalm 23, 1-4 (De Heer is mijn Herder). Ook de smeedijzeren kansel rechts vooraan bevat een naar hetzelfde vers verwijzende symboliek. De bakstenen zijwanden zijn voorzien van de voor architect Zuiderhoek kenmerkende, kettingvormige sierpatronen. Het golvende plafond is van binnen beschoten ten behoeve van een optimale akoestiek. Links naast het liturgisch centrum staat een orgel van de firma Blank & Zn te Herwijnen uit 1970. Midden op het liturgisch centrum vormt een eenvoudige houten avondmaalstafel een blikvanger. De vloer is belegd met grijze plavuizen in blokpatroon. De mahoniehouten kerkbanken op metalen frames dateren uit de bouwtijd.

De Goede Herderkerk vormt een belangrijk voorbeeld van protestantse kerkbouw uit de zestiger jaren naar ontwerp van de gerenommeerde architect David Zuiderhoek, waarin diverse vernieuwende tendensen zichtbaar zijn, zoals de functionele scheiding van kerkzaal en nevenruimten, die uitgedrukt is in architectuur, de invloed van Le Corbusier en een gaaf gebleven samenhang tussen de architectuur en symbolische aankleding van het interieur. Het grote glas-inloodraam is van kunsthistorische waarde als voorbeeld van abstracte protestantse kerkelijke kunst uit de naoorlogse jaren. Het complex heeft een stedenbouwkundige bakenfunctie aan de uitvalsweg richting Crailo en is vanwege de ruime en vrije ligging in een groenzone een belangrijk voorbeeld van een dergelijke situering van een kerkgebouw in het Gooi.

Omschrijvingen kerkgebouwen door
dr. Herman Wesselink
m.m.v. drs. Chris Schaapman

Dit is een deelproduct voortvloeiend op de Kerkvisie / Gebedshuizen in Huizen

: © Kerk & Co / Piet Gispen Photography